Ohjausryhmän kokous 10.4.2017

Aika Maanantai 10.4.2017, klo 13.00–16.30

Paikka Kansalliskirjasto, Fabianian kokoushuone (C222), Yliopistonkatu 1, Helsinki

Jäsenet Miia Willman, Ammattikorkeakoulujen kirjastot, etäyhteydellä
Jarmo Saarikko, Erikoiskirjastot, etäyhteydellä
Outi Maisalmi, Erikoiskirjastot
Tuula Haavisto, Yleiset kirjastot (puheenjohtaja)
Ari Muhonen, Yliopistokirjastot
Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto, kirjastoverkkopalvelut
Minna Karvonen, Opetus- ja kulttuuriministeriö (poistui klo 15)
Jaana Routakangas, Kansalliskirjasto, kirjastoverkkopalvelut (sihteeri)

Kutsutut asiantuntijat
Nina Hyvönen, Kansalliskirjasto
Ulla Ikäheimo, Kansalliskirjasto (poistui klo 15)
Minna-Liisa Kivinen, Kansalliskirjasto
Lassi Lager, Kansalliskirjasto (paikalla klo 15–15.25)
Tarja Mäkinen, Kansalliskirjasto
Minna Olkinuora-Tauru, Kansalliskirjasto
Vesa-Matti Ovaska, Kansallisarkisto (paikalla klo 15–15.25)

Poissa Irma Reijonen, Kansalliskirjasto, tutkimuskirjasto

Ennen varsinaista kokousta

13.00–13.30
- Ohjausryhmän jäsenten ja varajäsenten perehdytys (Nina Hyvönen, Minna Olkinuora-Tauru)
- Ohjausryhmän vuosikello
- Kokousaikataulusta sopiminen

1. Kokouksen avaus, osallistujien toteaminen ja esityslistan hyväksyminen

Esitys
Avataan kokous, puheenjohtaja toteaa osallistujat, esityslista hyväksytään.

Päätös
Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.31 ja totesi osallistujat. Esityslista hyväksyttiin. Vuosikello hyväksyttiin. Sovittiin kokoukset tiistaille 5.9.2017 klo 13–15.30 ja keskiviikolle 29.11.2017 klo 13–15.30.

2. Melindan tilannekatsaus

Käydään läpi hankkeen tilanne ja yleisten kirjastojen käyttöönottojen edistyminen Aurora- ja Koha-kirjastojen osalta. Esitellään Melindan uuden alustan vaatimusmäärittelyjen tilanne.

Esitys
Minna Olkinuora-Tauru esittelee Melindan tilannekatsauksen. Tiedoksi ja keskusteluun.

Käsittely
Vuoden 2017 painopisteitä metatietovarantohankkeessa ovat mm. kuvailutiedon tuotantoympäristön laajentaminen, KOHA-integraatio, erikoiskirjastojen liittyminen ja hinnoittelumalli sekä Melindan alustan uusiminen. Hankkeessa on kehitetty erilaisia mukaantulon malleja: kevyestä mallista voi myöhemmin siirtyä joustavasti kattavampaan malliin. Tähän mennessä Melindaan liittyneet yleiset kirjastot ovat olleet Axiell Aurora -kirjastojärjestelmän käyttäjiä. Tätä järjestelmää käyttäville onkin kehitetty valmis ”putki”, jolloin liittyminen sujuu vaivattomammin. Samanlainen malli kehitetään KOHA-järjestelmää käyttäville kirjastoille. Yleisten kirjastojen puolella jo Melindassa mukana olevien Piki- ja Anders-kirjastojen replikoinnissa on vielä tehtävää paikalliskantojen puolella. Vaski-kirjastojen käyttöönotto on loppusuoralla. Kuvailutyön Melindaan Vaski-kirjastot aloittavat tämänhetkisen arvion mukaan toukokuussa.

Kansalliskirjasto järjesti Melinda-päivän 5.4. Tilaisuudessa oli 230 osallistujaa. Tilaisuudesta saatu palaute ollut myönteistä ja jatkoa toivotaan.

Melindan alustan vaihtamiseen liittyvä vaatimusmäärittely on käynnissä. Määrittelyyn kuuluu erilaisia toiminnallisia ja teknisiä vaatimuksia, mm. metatiedon tuotantoon liittyvät asiat sekä metatiedon massakäsittely ja yhteydet muihin järjestelmiin.

Melinda-kirjastoille tehtiin maaliskuussa e-aineistokartoitus, johon saatiin erittäin hyvin vastauksia. Kartoituksen tekemisen taustalla oli halu ymmärtää paremmin kirjastojen e-aineistoihin liittyviä prosesseja. E-aineistot ovat jatkuvasti pinnalla keskusteluissa. Kartoituksen avulla saadaan parempi kokonaiskuva kirjastojen e-aineistotilanteesta. Tuloksien käsittely on vielä kesken, analysointia jatketaan ja tuloksista tehdään raportti sekä toimenpidesuunnitelma. Tietoa kartoituksesta jaetaan kirjastoille sekä Kansalliskirjaston sisällä eri hankkeille ja palveluille. Keskustelussa todettiin, että kysymys on todella ajankohtainen ja selvityksestä saadaan eväitä viedä asioita eteenpäin. Todettiin myös, että linjauksia e-aineistojen kuvailusta Melindaan olisi hyvä saada. Huomioitavaa on myös eri sektorien erilaiset tarpeet e-aineistojen suhteen.

3. Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmän (KUMEA) raportti vuodelta 2016

Esitellään Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmän KUMEAn ja musiikin kuvailutyöryhmän MusaMelindan raportti vuodelta 2016 (liitteenä). Mukana on myös vuoden 2017 toimintasuunnitelmat.

Esitys
Ulla Ikäheimo esittelee. Tiedoksi ja keskusteluun.

Käsittely
Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmän KUMEAn on käytännön työryhmä, jolla on pitkä historia jo Lindan alkuajoista alkaen. Ryhmä keskittyy kuvailevan metatiedon käytännön kysymyksiin, erityisesti Voyager- ja Aleph-järjestelmissä, mutta myös muiden järjestelmien osalta.

KUMEA kokoontui 20 kertaa vuonna 2016, mukana oli myös monipäiväisiä kokouksia. Isoimpia töitä viime vuonna oli MARC 21 -formaatin sovellusohjeen muuttaminen RDA-malliseksi. Myös ISBD-versiota sovellusohjeesta ylläpidetään edelleen. Lisäksi laadittiin RDA-ohjeita eri aineistoille. Ensimmäisen kerran järjestettiin yhteinen päivä Finnan, Kumean ja Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmän kanssa. Tilaisuus oli erittäin tarpeellinen. Edellä mainittujen lisäksi kuvailukäytäntöjen linjaukset ja kirjastojen kysymykset työllistivät ryhmää.

Vuonna 2017 KUMEAn työsuunnitelmassa ovat mm. ohjeiden ja linjauksien tekeminen sekä koulutukset. Elokuvia, konsolipelejä ja äänikirjoja on tullut yleisten kirjastojen myötä enemmän Melindaan ja tämä edellyttää myös ohjeistusta. KUMEA on mukana myös kirjastojärjestelmähankintaan liittyvissä kysymyksissä. KUMEAn rinnakkaisryhmä MusaMelinda keskittyy musiikkiaineiston käsittelyyn. Tällä ryhmällä on työstettävänä musiikin RDA-ohje ja osakohteet.

KUMEAn kotisivut löytyvät osoitteesta https://www.kiwi.fi/x/fwdMAQ. MusaMelindan kotisivut ovat puolestaan osoitteessa https://www.kiwi.fi/x/yYz9Ag.

Keskustelussa todettiin, että KUMEAn työmäärä on valtava. KUMEAn työ on arvokasta, sillä on tärkeää edistää yhteisiä käytäntöjä ja lisätä yhteistyötä myös eri palveluiden ja hankkeiden välillä. KUMEAn työhön laitettu panos tulee takaisin muina hyötyinä.

4. Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmän raportti vuodelta 2016

Esitellään sisällönkuvailun asiantuntijaryhmän raportti vuodelta 2016 (liitteenä).

Esitys
Tarja Mäkinen esittelee. Tiedoksi ja keskusteluun.

Käsittely
Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmän raportti esitellään nyt ensimmäistä kertaa Tiedonhallinnan ohjausryhmässä. Asiantuntijaryhmä siirtyi Tiedonhallinnan ohjausryhmän alaisuuteen vuosi sitten. Ryhmällä on monia yhteisiä asioita KUMEAn kanssa ja yhteisiä kokouksia pidetään. Vuoden 2016 keskeisimpinä tehtävinä ovat olleet sisällönkuvailuohjeen uudistus, koulutus ja muun ohjeistuksen päivitys. Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmän kotisivut ovat Tiedonhallinnan ohjausryhmän sivujen alla osoitteessa https://www.kiwi.fi/x/wZKSAw.

Keskustelussa todettiin asiantuntijaryhmien raportit ja esittelyt mielenkiintoisiksi ja tarpeellisiksi.

5. Korkeakoulujen kirjastojärjestelmien uusiminen - tilannekatsaus

Esitellään korkeakoulujen kirjastojärjestelmien uusimisen tilannekatsaus.

Esitys
Minna-Liisa Kivinen esittelee. Tiedoksi ja keskusteluun.

Käsittely
Kirjastojärjestelmien uusiminen koskee tällä hetkellä Voyager-järjestelmää käyttäviä kirjastoja. Myös Melindan alustan uusimista valmistellaan rinnalla. Uusimisen aikataulua on siirretty kaksi kuukautta eteenpäin aiemmasta suunnitelmasta. Uusimisen valmistelutyötä jatketaan kevään

aikana. Melindan alustan uusimisen liittyminen hankintaan päätetään viimeistään elokuussa. Muilta osin uusiminen etenee siten, että tarjouspyyntö annetaan julki marraskuussa, jonka jälkeen odotetaan tarjouksia. Järjestelmän valinta tehdään alkuvuodesta 2018. Käyttöönottojen suunnittelu aloitetaan kesän 2018 jälkeen.

Markkinatutkimusvaiheessa kymmenen järjestelmätoimittajaa ilmoitti kiinnostuksestaan, näistä kuusi on toimittanut pyydettyjä lisätietoja. Eri kirjastoissa on käyty tutustumassa järjestelmien toimintaan käytännössä ja kirjastojärjestelmistä on järjestetty esittelytilaisuuksia.

Hankintaprojektilla on työtila Kansalliskirjaston wikissä. Hankintadokumentit sijaitsevat eDuunissa. E-Duuniin tarvitaan erillinen käyttöoikeus, joita voidaan jakaa asiantuntijoille (pyynnöt Minna-Liisa Kiviselle). Vaatimusmäärittelyn kommentointi kirjastojen osalta on touko-kesäkuussa.

Keskusteltiin Melindan erityisvaatimuksista ja niiden eroavuudesta kirjastojen järjestelmän vaatimuksista. Todettiin, että Melindan vaatimukset ovat pitkälle samat kuin kirjastoilla. Keskeisimmät Melindan erityisvaatimukset liittyvät yhteyksiin muihin kirjastojärjestelmiin. Lisäksi metatiedon massakäsittelyn mahdollisuudet ovat Melindassa tärkeitä. Ongelmia näiden kahden vaatimusmäärittelytyön välillä ei ole havaittu: työt kulkevat rinnakkain. Yleisten kirjastojen kanssa keskustelua on käyty toistaiseksi melko vähän. Yleisille kirjastoille suunnattuja työpajoja järjestetään myöhemmin, kun työ on edennyt.

Jaloittelutauko

Päätettiin muuttaa esityslistan järjestystä ja käsitellä esityslistan kohta 7. Opinnäytetöiden arkistointi ennen kohtaa 6. Julkaisuarkistosopimus, koska esittelijät Lassi Lager ja Vesa-Matti Ovaska saapuivat paikalle klo 15.

6. Opinnäytetöiden arkistointi

Esitys

Lassi Lager ja Vesa-Matti Ovaska esittelevät. Tiedoksi ja keskusteluun.

Käsittely

Arkistolaitos (1.1.2017 alkaen Kansallisarkisto) on antanut päätöksen ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opinnäytetöiden ja vastaavien asiakirjojen pysyvästä säilyttämisestä vuonna 2014 ja yliopistojen opinnäytetöiden pysyvästä säilyttämisestä vuonna 2016. Aihetta on käsitelty Theseus-seminaarissa viime vuonna. Arvioitavana on, miten päätöstä opinnäytteiden pysyvästä säilyttämisestä on järkevää soveltaa nykytilanteessa. Tällä hetkellä suurin osa ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä julkaistaan Theseuksessa, josta ne päätyvät ennen pitkää Kansalliskirjaston toimesta KDK:n PAS-palveluun pysyvään säilytykseen. Osa opinnäytteistä jää julkaisematta esimerkiksi salassa pidettävien tietojen takia (tilaustyöt). Tilanne on johtanut päällekkäisiin ratkaisuihin ja selkiytystä kaivataan resurssien järkevän käytönkin takia. Tilanteessa korostuu ammattikorkeakoulujen näkökulma, vaikka samoja kysymyksiä on myös yliopistosektorilla.

Suunnitelmissa on ollut perustaa työryhmä, jossa olisi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen edustajia. Ryhmässä voitaisiin sopia yhteisistä käytännöistä. Työryhmän perustamista kannatettiin keskustelussa yksimielisesti. Nimeämispyynnöt ryhmään lähetetään sektorien neuvostoille.

Jatkotoimenpiteet
- Nimeämispyynnöt työryhmään lähetetään sektorien neuvostoille. (Jaana Routakangas)

7. Julkaisuarkistosopimus

Julkaisuarkistopalvelujen palvelusopimusta ollaan uusimassa. Käsittely tähän mennessä:
- luonnoksen hyväksyminen KVP:ssä
- julkaisuarkistojen asiantuntijaryhmän kommentit ja niiden käsittely KVP:ssä, uuden luonnoksen hyväksyminen
- luonnos asiakkaiden kommentoitavaksi

Tässä kokouksessa esitellään asiakkaiden kommenttien perusteella työstetty lopullinen versio (liitteenä). Palautetta saatiin 8 asiakkaalta sekä AMKIT-konsortiolta. Kahdella asiakkaalla ei ollut huomautettavaa, muilta tuli kymmeniä kommentteja, kysymyksiä ja muutosehdotuksia 15:een eri kohtaan (sopimuksessa on 23 kohtaa). Lisäksi tuli 9 ns. yleistä kommenttia ja kysymystä. Kommenttien perusteella on tehty 12 muutosta. Kohtaan 5.1. lisättiin kokonaan uusi lauseke tietoturvasta.

Ohjausryhmäkäsittelyn jälkeen lopullinen versio sopimuksesta toimitetaan asiakkaille, samoin kuin kooste kommenteista ja kysymyksistä ja niiden pohjalta tehdyistä muutoksista.

Esitys
Nina Hyvönen esittelee. Hyväksytään sopimuspohja käytettäväksi.

Käsittely
Aluksi esiteltiin sopimusprosessin eteneminen. Kaikissa kirjastoverkkopalveluiden sopimuksissa on samanlainen menettely, sopimukset ovat samanlaisia kaikille organisaatioille, varsinaista sopimustekstiä ei räätälöidä erikseen. Kirjastoverkkopalveluissa tehdään sopimuksen ensimmäinen luonnos. Asiantuntijaryhmältä pyydetään kommentit luonnokseen. Tämän jälkeen luonnokseen kootaan kommentit asiakkailta. Kaikki kommentit käsitellään ja ne toimitetaan asiakkaille tiedoksi. Lopuksi ohjausryhmä vahvistaa sopimuspohjan käyttöön.

Aiempi julkaisuarkistosopimuksen pohja oli vanhentunut ja sopimukseen kaivattiin yhteistä näkemystä. Aiemmat julkaisuarkistosopimukset oli solmittu eri aikoina. Sopimuspohjaa on nyt selkeytetty ja yhdenmukaistettu muiden kirjastoverkkopalveluiden palvelusopimusten kanssa. Palautteen perusteella on laadittu uusi versio sopimuspohjasta. Esiteltiin eniten kommentoidut kohdat.

Keskustelussa todettiin, että kaikissa sopimuksissa korvauksia koskevasta kohdasta on keskusteltu paljon. Se tuntuu kirjastojen näkökulmasta epäreilulta. Todettiin, että kokonaisuutena sopimus on nyt parantunut ja se on tasapuolisempi.

Päätös
Hyväksytään sopimuspohja käyttöön.

8. Kansalliskirjaston palvelukyselyn tulokset

Esitellään Kansalliskirjaston palvelukyselyn tuloksia.

Esitys
Minna-Liisa Kivinen esittelee. Tiedoksi ja keskusteluun.

Käsittely
Kansalliskirjaston kirjastoverkkopalvelujen asiakkailta kysytään säännöllisin väliajoin palautetta palveluista. Viimeisin kysely toteutettiin 30.11. -21.12 2016. Kyselyyn tuli aiempiin kyselyihin verrattuna vähän vastauksia. Tämä vaikeuttaa numeeristen johtopäätösten tekoa. Avovastauksista saatiin kuitenkin palautetta, jonka pohjalta toimitaan.

Avovastauksissa tuli palautetta kieliongelmista etenkin ruotsin suhteen. Kieliversioihin tullaan jatkossa kiinnittämään enemmän huomiota. Keskustelussa pohdittiin myös mahdollisuutta käyttää kirjastojen apua, koska alan termistöä on vaikea saada ammattikääntäjiltäkään oikeanlaisena.

Palautekyselyn vastauksissa tuli esiin myös viiveet palvelupostien vastauksissa. Myös tähän ongelmaan ollaan Kansalliskirjastossa puuttumassa. Keskustelussa todettiin, että kirjastoalan kehittyessä voimakkaasti kehittämiskumppanit kaipaavat tukea kasvavassa määrin. Suunnitelmissa onkin järjestää työpajoja erilaisten aiheiden tiimoilta. Näissä tilaisuuksissa on tärkeää tehdä viestinnällisesti ero visioinnin ja toimenpideohjelman tekemisen välille, ettei väärinkäsityksiä osapuolien välille syntyisi.

9. Muut asiat

Ei muita asioita.

10. Tiedotusasiat

Metadatasuositus julkaisuarkistojen tekstiaineistolle julkaistu
- Metadatasuositus tallennettiin Kansalliskirjaston julkaisuarkistopalvelujen asiakaswikiin: https://www.kiwi.fi/x/v4R7B
- Koottiin Kansalliskirjaston Tieteen avoin julkaiseminen (TAJUA) -hankkeen ja siinä perustetun asiantuntijaverkoston kanssa yhteistyössä.
- Tavoitteena julkaisuarkistoihin tallennettavan tekstiaineiston kuvailun yhtenäistäminen.

11. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään tiistaina 5.9.2017 klo 13–15.30.

12. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.

LIITTEET

Perehdytys:
Liite A: Kirjastoverkkopalvelut
Liite B: Tiedonhallinnan ohjausryhmän ohjaamat palvelut ja asiantuntijaryhmät
Liite C: Melinda tutuksi

Liite D: Ohjausryhmän vuosikello

Varsinainen kokous:
Liite 1: Melindan tilannekatsaus
Liite 2: Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmän (KUMEA) raportti vuodelta 2016
Liite 3a: Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmä 2016 - 2018
Liite 3b: Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmän raportti vuodelta 2016
Liite 4: Korkeakoulujen kirjastojärjestelmien uusiminen - tilannekatsaus
Liite 5a: Julkaisuarkistosopimus
Liite 5b: Julkaisuarkistosopimus, ppt
Liite 5c: Asiakkaille kommenteille mennyt versio (track)
Liite 5d: Asiakkaiden kommenttien pohjalta tehty versio (track)
Liite 6: Opinnäytetöiden arkistointi
Arkistolaitoksen päätös: yliopistot (jaetaan kokousedustajille)
Arkistolaitoksen päätös: AMK-sektori
Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opinnäytteiden pitkäaikaissäilytys
Liite 7: Kansalliskirjaston palvelukyselyn tulokset